

Valtionvarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto 3.10.2024
Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Luonnonsuojeluliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa seuraavaa

- Hallituksen esityksessä vuoden 2025 talousarvioksi osoitetut keinot ovat riittämättömiä pysäyttämään luontokadon etenemisen sekä tarttumaan uskottavasti ilmastokriisin ratkaisemiseen Suomessa
- Valtioneuvoston talousarvioesityksessä esitetään uusia ympäristölle kohdistuvia säästöjä siitä huolimatta, että vuosi sitten hallitus leikkasi luonnonsuojelun rahoituksesta noin kolmanneksen edelliseen hallitukseen verrattuna.
- Järjestöillä on suuri rooli ympäristöasioiden edistämisessä, neuvonnassa ja valvonnasta, eikä niiden rahoitusta tule leikata

Keskitymme lausunnossamme ympäristöministeriön hallinnonalaan, mutta alla on myös muutamia nostoja muilta hallinnonaloilta.

35 Ympäristöministeriön hallinnonala

35.01. Ympäristöhallinnon toimintamenot

35.01.04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot

Laadukas ja vertailukelpoinen tieto kuntien kasvihuonepäästöistä on välttämätöntä, jotta kunnat voivat tehdä tietopohjaista ilmastopolitiikkaa ja edistää Suomen ilmastolain mukaisia tavoitteita.

Kesällä 2024 lausunnoilla olleen luonnoksen hallituksen esitykseksi ilmastolain muuttamiseksi mukaan Suomen ympäristökeskuksen (Syke) lakisääteistä tehtävää päästötietopalvelun ylläpitäjänä jatketaan. Esityksen mukaan Sykelle ei kuitenkaan esitetä resursseja päästötietopalvelun ylläpitämistä varten. Nykyinen hankerahoitus on loppumassa tämän vuoden jälkeen.

Tilastokeskus on vielä vuonna 2023 tuottanut tietoa alueellisista päästöistä. Kuntien ja alueiden päästölaskenta on kuitenkin lopetettu koska on katsottu, että Suomen ympäristökeskus tekee vastaavan laskennan. Tämä korostaa Syken palvelun jatkuvuuden turvaamisen tärkeyttä.

Liiton mielestä palvelun ylläpitämiseksi ja kuntien ilmastotyön tietopohjan turvaamiseksi vaadittava 50 000 euron lisärahoitus on turvattava Sykelle vuoden 2025 talousarviossa.

35.01.65. Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon

Määrärahat vähenevät 550 tuhatta euroa verrattuna vuoden 2024 talousarvioon, vaikka samanaikaisesti ympäristöongelmat vain syvenevät ja kustannusten nousu koskettaa myös järjestöjä.

Esitys heikentäisi ympäristöjärjestöjen toimintaedellytyksiä tilanteessa, missä niiden merkitys ja työmäärä on kasvanut ympäristöongelmien kasvamisen myötä merkittävästi. Hallitus on toteuttamassa useita laajoja ympäristöä koskevia lainsäädäntö- ja kehittämishankkeita, kuten aluehallinnon uudistus, yhden luukun laki, alueidenkäyttölaki ja rakentamislaki. Niissä tarvitaan ympäristöjärjestöjen asiantuntemusta. Ympäristöjärjestöjä tarvitaan myös ympäristöasioiden tiedottamisessa ja kansalaisten neuvonnassa.

Monet viime vuosikymmenen aikana tehdyistä lakimuutoksista edellyttävät kansalaisilta ja ympäristöjärjestöiltä entistä aktiivisempaa roolia luonnon ja ympäristön suojelussa. Århusin sopimus edellyttää valtioilta kansalaisten tiedonsaannin ja vaikuttamismahdollisuuksien takaamista.

Järjestöjen rooli Suomen ympäristötavoitteiden toteuttamisessa on merkittävä. Näistä syistä momentin avustukset kansalaisjärjestöille rahoitus tulisi säilyttää vähintään tämän vuoden tasolla.

35.10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä, ettei luonnonsuojelun rahoitukseen sentään osoitettu erityisen merkittäviä leikkauksia vuoden 2025 talousarviossa edelliseen vuoteen nähden. Yksittäisistä vähennyksistä isoin on kansallispuistoille osoitetun rahoituksen pienentäminen 1,54 miljoonalla eurolla momentilta 35.10.52. *Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät*. Samalla haluamme kuitenkin huomauttaa, että luonnonsuojelun rahoitus kaukana tasosta, jolla sen pitäisi olla luontokadon pysäyttämiseksi vaadittavien suojelu- ja ennallistamistoimien toteuttamiseksi. Vahva luonnonsuojelun rahoitus auttaa samalla torjumaan ilmastonmuutosta sekä edistämään vesistöjen hyvän tilan tavoitetta.

35.10.21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)

Pääosa momentin rahoituksesta käytetään Helmi-elinympäristöohjelman toimeenpanoon. Helmen tavoitteena on muun muassa ennallistaa vajaa 60 000 hehtaaria soita ohjelmakautenaan 2021-2030. Ennallistamisasetuksen mukainen tavoite on ennallistaa 20 % myös heikentyneistä suolinympäristöistä vuoteen 2030 mennessä. Haluamme huomauttaa, että hyvin karkeasti arvioiden ennallistamista pelkästään soilla tulee toteuttaa noin kymmenkertainen määrä Helmen nykyisiin tavoitteisiin nähden. Ennallistamisasetuksen tavoitteisiin pääsemiseksi Helmi-ohjelman rahoitusta on kasvatettava huomattavasti.

Momentilta rahoitetaan myös Metso-ohjelman toteutusta. Erityisesti yksityismaiden vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojelun toteutukseen tulee varata riittävästi resursseja.

35.10.22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)

Vuodesta 2023 momentin rahoitus putoaisi alle puoleen. Merkittävin muutos ympäristön kannalta väärään suuntaan on kiertotalouden edistämisen rahoituksen pienentäminen 0,4 miljoonalla eurolla, joka on lähestulkoon rahoituksen puolittaminen. Kiertotalouden edistäminen luonnonvarojen ylikulutuksen vähentämiseksi on ollut jo valmiiksi alirahoitettu ympäristö toimi Suomessa. Suomalaisten ylikulutuspäivä oli tänä vuonna huhtikuussa, nykymentolla tarvitsimme vähintään kolme maapalloa tuottamaan meille luonnonvaroja. Kiertotaloutta on edistettävä, jotta pysyisimme planeetan kantokyvyn rajoissa.

35.10.23. Itämeren ja vesien suojelun edistäminen (siirtomääräraha 3 v) ja 35.10.61. Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen (siirtomääräraha 3 v)

Ympäristöministeriön hallinnonalalla vesien ja meren hyvän tilan tavoitteluun osoitetut resurssit kohdistuvat pääosin kahdelle momentille. Luonnonsuojeluliitto näkee tärkeäksi, että lisärahoitusta osoitetaan vesitietojärjestelmän uudistamiseen ja vesienhoidon seurantaan 3,6 miljoonan euron rahoitus.

Merkittävin heikennys vesien tilaa parantaviin toimiin on, että vuonna 2022 myönnetty 45 miljoonan euron 3 vuoden siirtomääräraha ravinteiden kierrätyksen edistämiseen käyttöaika päättyy. Käytännössä kyseinen rahoitus on osaltaan edistänyt myös vesien ja meren hyvän tilan saavuttamista ravinteiden kierrätyksen tehostamisen myötä. Samanaikaisesti maanparannusaine kipsiä on ollut mahdollista levittää Saaristomeren valuma-alueen ohella koko Suomen rannikkoseuduille RRF-rahoituksen avulla, jossa vuosi 2025 on viimeinen.

Vesien ja meren suojelun rahoitusta tulisi vahvistaa jo pelkästään nykyisen laajuisen vesiensuojelun työn jatkamiseksi. Lisäksi hallitusohjelmassa on muun muassa iso joukko uusia tavoitteita Saaristomeren tilan parantamiseksi, kirjaus vapaaehtoisen suojeluohjelman perustamisesta meriluonnolle sekä tavoite monipuolistaa ravinteita sitovien maanparannusaineiden käyttöä.

35.10.52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien rahoituksen yhä jatkuva lasku jo edellisen vuoden leikkausten päälle vaarantaa luonnon monimuotoisuuden pysäyttämisen ja on vakavassa ristiriidassa hallituksen tavoitteiden kanssa saada suomalaiset liikkeelle. Leikkauksia on kohdentunut erityisesti Metsähallituksen Luontopalveluihin, kansallispuistoihin ja luonnonsuojelualueisiin samalla kun kansallispuistojen kävijämäärät ovat olleet kasvussa.

35.10.63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentin määräraha kasvaa hieman vuoden 2024 talousarvioista, mutta on silti täysin riittämätön vastaamaan Suomen sitoumuksiin suojelupinta-alan kasvattamisesta luontokadon pysäyttämiseksi.

Riittävät resurssit tulee varata erityisesti yksityismaiden vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojelun toteuttamiseen koko Suomen alueelle. Hallitusohjelman tahtotila luonnon monimuotoisuuskadon pysäyttämiseksi vaatisi merkittäviä rahoituslisäyksiä momentille. Suojelukorvausten lisäksi on varmistettava viranomaisien resurssit.

35.10.67. Siirto ympäristövahinkorahastolle (siirtomääräraha 3 v) ja 35.10.20. Ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja jälkihoito (siirtomääräraha 3 v)

Ympäristövahinkorahaston suhteen kiinnitämme huomiota erityisesti Itämeren öljy- ja kemikaali vahinkoihin varautumisen ja ennaltaehkäisyn rahoitukseen, kun öljysuojarahastosta on siirrytty ympäristövahinkorahastoon.

35.20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen

Useita tukia, joilla edistetään fossiilisista polttoaineista luopumista, poistettiin jo tämän vuoden talousarviosta. Nämä tuet ovat olleet osa Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman toteuttamista ja osittain myös näiden tukien varaan Suomen taakanjakosektorin päästövähennyspolku vuoden 2030 tavoitteeseen on laskettu.

Luonnonsuojeluliitto muistuttaa, että viimeisimpien skenaariotarkastelujen (PEIKKO) valossa päästövähennystarve suhteessa taakanjakosektorin vuoden 2030 velvoitteeseen ilman joustojen huomioon ottamista olisi 1,7 Mt CO₂ -ekv. Skenaariossa ei kuitenkaan huomioida vielä kaikkia kuluneella hallituskaudella taakanjakosektorin politiikkaan tehtyjä heikennyksiä. Eduskunnan tulee turvata riittävät resurssit fossiilittoman liikenteen ja vähähiilisen asumisen edistämiseen.

31. Asumisneuvonnan kehittäminen ja laajentaminen (siirtomääräraha 3 v)

Asumisneuvonnalla ehkäistään asumisen ongelmia, jotka voivat johtaa asunnon menettämiseen. Asumisneuvonta on siis keskeisessä roolissa asunnottomuuden ehkäisemisessä. Luonnonsuojeluliitto huomauttaa, että hallituksen mittavat leikkaukset sosiaaliturvaan tulevat aiheuttamaan asumiseen liittyvien ongelmien, ja siten asumisneuvonnan tarpeen lisääntymiseen.

Hallituksen toimet, kuten yleisen asumistuen heikentäminen, kohdistuvat erityisesti taloudellisesti heikommassa asemassa oleviin. Asumisneuvonnan määrärahoja tulisi uudelleen arvioida huomioiden hallituksen leikkausten kokonaisvaikutukset, huomioiden erityisesti heikoimmassa asemassa olevat ihmisryhmät, kuten yksinhuoltajat ja pienituloiset opiskelijat.

33. Ohjelma pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä, että hallitus on vahvistanut rahoitusta pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tähtäävän ohjelman toteuttamiseen.

30 Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

01. Hallinto ja tutkimus

35.01.40. Maa- ja elintarviketalouden sekä luonnonvaratalouden huoltovarmuuden vahvistaminen, viennin edistäminen ja arvonlisän kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

10 miljoonan euron "Määrärahaa saa käyttää elintarvikeviennin edistämiseen ja ruoka-alan arvoketjun kehittämiseen, kasvu- ja kuiviketurpeen sekä energiaturpeen huoltovarmuuden edistämiseen ja metsäsektorin arvonlisän kasvattamiseen."

Luonnonsuojeluliitto näkee, että turpeen käytön aika on ohi ja valtion harkinnanvarainen tukea tulisi myöntää vaihtoehtoisille ympäristön kannalta kestävämmille kasvualustoina, kuivikkeina ja energiakäytössä käytettäville raaka-aineille.

30.40 Luonnonvaratalous

Luonnonvaratalouden selitysosassa mainitaan, että

"Suomella on runsaiden ja kestävästi hoidettujen luonnonvarojen sekä korkeatasoisen osaamisen ansiosta hyvät edellytykset vastata kasvavaan kysyntään"

Luonnonsuojeluliitto haluaa muistuttaa, että ylikulutamme luonnonvarojamme vuosittain, ja esimerkiksi maankäyttösektorin hiilinielutavoitteita ei olla saavuttamassa muun muassa ylisuurten hakkuiden vuoksi. Luonnonvarataloutta edistettäessä tulisi huomioda, että metsien käyttö nykyisellään ei ole kestävää, ja kaiken toiminnan ja kehittämisen tulee tapahtua luonnon kantokyvyn rajoissa.

30.40.31. Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)

Esitetyt määrärahat ovat vajaan miljoona euroa pienemmät kuin vuonna 2024. Luonnonsuojeluliiton tarkempi huomio kiinnittyy momentilta tuettaviin vaelluskalahankkeisiin. Tärkeän ja menestyksekkään NOUSU-ohjelman rahoitus kuluvalle hallituskaudella on nykytiedon valossa huomattavasti pienempi kuin edellisellä eduskuntakaudella. Suomen lähes kaikki vaelluskalat ovat silmälläpidettäviä ja uhanalaisia ja niiden tilan parantamisen NOUSU-ohjelma on hankkeiden omarahoitusosuusvaatimuksiin myös oivallinen esimerkki, kuinka yksityistä rahoitusta voidaan hyödyntää osana luonnonsuojelua. Ohjelman rahoitusta tulee vahvistaa.

30.40.45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä, että hallitus on vakiinnuttanut metsäluonnon hoidon edistämisen rahoituksen (METKA) korkeammalle tasolle kuin se oli vielä edellisen Kemera-ohjelman aikana. On kuitenkin samaan aikaan huomionarvoista, että metsäluonnon hoitoon osoitetut resurssit ova riittämättömät ja hyvin pienet verrattuna samaisesta METKA-järjestelmästä momentilta 30.40.44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen osoitetut tuet. Varsinkin kun on tiedossa, että metsäluonnon vaalimisen rahoitukselle on ollut kysyntää esimerkiksi määräaikaiseen METSO-suojeluun ja samaan aikaan puuntuotannon tuen varoja on ollut haasteita käyttää.

30.40.46. Valtionavustus Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)

Luonnonsuojeluliitto on yhä huolissaan Metsäkeskuksen aiempien vuosien leikkausten johdosta tapahtuneesta luonnonhoidon resurssien vähenemisestä. Metsätalouden

luonnonhoitotoimien edistäminen on tärkeää luontokadon pysäyttämiseksi, ja työhön tulisi osoittaa enemmän rahoitusta.

30.64 Metsähallitus

30.64.50. Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä sitä, että tuloutustavoitteen nosto ei saa näkyä lisääntyneinä hakkuina tai intensiivisempänä metsien käsittelynä.

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä, että erävalvonnalle varataan riittävät resurssit metsästysrikosten ennaltaehkäisemiseksi.

Lisähuomiona ympäristölle haitalliset tuet

Haluamme lopuksi nostaa esiin haitalliset tuet, jotka jäävät yhä suurelta osin koskematta. Edelleen käytössä olevia ympäristölle haitallisia tukia ovat esimerkiksi:

- Puunpolton verotuki 440 milj. euroa
- Turpeen polton tuet 95 milj. euroa
- Maatalouden energiaveron palautus 46 milj. euroa: Fossiilisten polttoaineiden käytöstä maksetun veron palautus.
- Lentoliikenteen tuet: maakuntalentojen tuet vuoteen 2026 asti ovat 38 milj. euroa, minkä lisäksi lentoliikennepolttoaineet nauttivat verottomuudesta ja EU:n ulkopuolelle suuntautuvat lennot eivät ole päästökaupan piirissä.
- Teollisuuden sähköistämistuki 150 milj. euroa: Tuki on tehoton ja kohdistuu pääasiassa ympäristöä kuormittaviin suuryrityksiin.
- Kauppa-alusten työvoimakustannustuki 89 milj. euroa: Tuki halpuuttaa meriliikennettä.

Lisätietoja:

Antti Heikkinen, ympäristöpäällikkö, 044 9010461, antti.heikkinen@sll.fi

Liisa Toopakka, monimuotoisuusasiantuntija, 040 504 2989, liisa.toopakka@sll.fi

Edda Sundström, ilmastoasiantuntija, 044 4914 269, edda.sundstrom@sll.fi